

Jerzy Starnawski

Maria Jasińska-Wojtkowska (1926-2009)

Wiek XIX : Rocznik Towarzystwa Literackiego imienia Adama Mickiewicza 2
(44), 285-289

2009

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MARIA JASIŃSKA-WOJTKOWSKA (1926-2009)

Maria Jasińska urodziła się 2 stycznia 1926 roku w Zamościu. Ojciec, Franciszek, był organistą; matka, Helena z Paczosów – nauczycielką. W Zamościu ukończyła szkołę powszechną i w roku 1938/1939 pierwszą klasę gimnazjum czteroletniego, tzw. „jędrzejewiczowskiego”. Wspominała szczególnie swą wychowawczynię, Halinę Biedrzycką, łacinniczkę, która po drugiej wojnie światowej przedzierzgnęła się w anglistkę, zawsze niezmiernie oddana sprawie, którą się zajmowała. Z początkiem wojny rodzice przenieśli się do Lublina, ojciec objął stanowisko organisty przy kościele św. Michała na Bronowicach. Niemcy pozwolili tylko na średnie szkolnictwo zawodowe: Jasińska uczyła się w Szkole Handlowej im. Vetterów w Lublinie. Po wojnie uczęszczała do Gimnazjum-Liceum dla Dorosłych dr Ireny Krzeczowskiej; egzamin dojrzałości zdała w 1946 roku.

W latach 1946-1950 ukończyła studia w zakresie filologii polskiej na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Na ćwiczeniach wstępnych prof. Juliusza Kleinera przedstawiła pracę o *Bez dogmatu i Rodzinie Połanieckich* (nieopublikowana); prof. Stefan Kawyn (po wyjeździe z Lublina prof. Kleinera) podniósł do rangi pracy magisterskiej rzecz pomyślaną jako praca seminaryjna – *Rola czasu w kompozycji powieści Andrzejewskiego „Ład serca” i Choromańskiego „Za-
zdność i medycyna”*¹. Osiągnięciem było przede wszystkim to, że magistrantka

¹ Druk w pewnym skróceniu – „Roczniki Humanistyczne” 1950-1951 t. 3, druk. 1953, s. 61-82.

postawiła sobie własny problem badawczy. W ostatnich latach studiów była Jasińska wiceprezeską Koła Polonistów.

Rocznik 1946 na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim był wyjątkowo urodzajny: czworo wychowanków doszło do katedr uniwersyteckich. Gdy w roku 1949/1950 zaprowadzono kursowy system wykładów i ćwiczeń, stało się koniecznością, aby Jasińska, jeszcze studentka, objęła jako zastępca asystenta prowadzenie jednej grupy ćwiczeń z nauk pomocniczych historii literatury polskiej i z poetyki dla pierwszego roku. Z początkiem roku akademickiego 1950/1951 Jasińska zdała egzamin magisterski na KUL, ale rok ten spędziła na Uniwersytecie Łódzkim, uzupełniając wiedzę wyniesioną z macierzystej uczelni na seminarium prof. Stefanii Skwarczyńskiej. Sylwetkę tej uczzonej jako teoretyka literatury omówiła obszernie po latach w dwudziestym tomie „Prac Polonistycznych”, poświęconym jubilatce².

Od początku swej działalności była Jasińska aktywną członkinią Lubelskiego Oddziału Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza; o tym, co się w Oddziale TLiAM aktualnie wydarzyło, pisała w lubelskiej „Kamieniu” w 1953 roku³. Jeszcze będąc studentką dała się poznać, o czym wspomniano, jako badaczka powieści. Pierwszą jej poważną pracą teoretycznoliteracką było studium *Powieść-pamiętnik i powieść-dziennik (zarys problematyki)*⁴. W latach uniwersyteckich była członkiem seminarium wersyfikacyjnego prof. Marii Dłuskiej. Zaowocowało to udziałem w pierwszym z wydanych tomów niedokończonej i właściwie zaniechanej encyklopedii *Poetyka*⁵. Gdy Stefania Skwarczyńska powołała do życia „Zagadnienia Rodzajów Literackich” na inaugurację Jasińska wraz ze swym bliskim kolegą, Stefanem Sawickim opracowała *Przegląd polskich prac teoretycznoliterackich z zakresu genologii (1944-1957)*⁶; w dalszych rocznikach opublikowała kilka jeszcze artykułów.

Doktoryzowała się Jasińska na Uniwersytecie Łódzkim w roku 1961 u prof. Skwarczyńskiej na podstawie dysertacji *Narrator w powieści przedromantycznej. 1796/1831*⁷; po czym awansowała na adiunkta. Na marginesie pozycji książkowej powstały rozprawy drobniejsze, przede wszystkim: *Narrator w powieści*.

² Stefania Skwarczyńska jako teoretyk literatury, „Prace Polonistyczne” 1964, S. 20, druk. 1965, s. 10-57.

³ Z działalności Lubelskiego Oddziału TLiAM, „Kamień” 1953 R. 12 nr 1/2 s. 101.

⁴ „Roczniki Humanistyczne” 1953, t. 4, z. 1, druk. 1955, s. 61-87.

⁵ *Dziesięciozgłoskowiec; Dwunastozgłoskowiec*, w: *Poetyka. Zarys encyklopedyczny*, red. M. R. Mayenowa dział 3: *Wersyfikacja*, t. 3: *Sylabizm*, Wrocław 1956, s. 261-294, 353-379.

⁶ „Zagadnienia Rodzajów Literackich” 1958, t. 1, s. 131-162.

⁷ Druk. Warszawa 1965.

(*Zarys problematyki*) – (wersja rozszerzona ukazała się po kilku latach w zbiorowym tomie prac teoretycznoliterackich, przedrukowana następnie)⁸.

Przewód habilitacyjny zakończony został na Uniwersytecie Łódzkim w 1969 roku, po czym przyszła nominacja na docenta na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Podstawą była rozprawa *Zagadnienia biografii literackiej. Geneza i podstawowe gatunki dwudziestowiecznej beletrystyki biograficznej*⁹. Lista prac drobnych stanowiących załączek tej książki, jak również wyrosłych na kanwie gotowej już prawdziwej monografii, jest długa. Przypomina się pierwszy zarys – studium *Zagadnienia literackiej biografii. Uwagi historyczne i metodologiczne*¹⁰.

W roku 1970 Jasińska poślubiła Andrzeja Wojtkowskiego (1891-1975), swego profesora historii kultury z lat studiów, wdowca, zmarłego pięć lat później. W roku 1983 została profesorem nadzwyczajnym, w 1992 zwyczajnym, w roku 1995 przeszła na emeryturę.

Nurtem, któremu oddała się *con amore*, była polska literatura religijna. Współ z Stefanem Sawickim inicjowała i prowadziła prace w Komisji do Badań nad Literaturą Katolicką w Towarzystwie Naukowym KUL, przekształconą w Zakład Badań nad Literaturą Religijną, którym kierowała przez wiele lat. Dokonała bardzo dużo w zakresie prac redakcyjnych, zarówno w badaniach nad prozą (powieści, nowele), jak i nad literaturą religijną. W pracach zbiorowych, które redagowała lub współredagowała, był zawsze jej solidny udział autorski.

Sawicki i Jasińska zainicjowali antologię *Matka Boska w poezji polskiej*, poprzedzoną tomem *Szkice o dziejach motywu*. Była to praca sześciorga autorów, nazwiska dwojga inicjatorów i głównych redaktorów nie zostały podane. Jasińska opracowała okres poromantyczny do 1918 roku¹¹, Dziełem wspólnym Sawickiego i Jasińskiej była antologia polskiej noweli religijnej, wydana w języku francuskim i polskim, zaczęta *Bransoletką* Norwida¹². Współ z Kazimierzem Bartoszyńskim i z Sawickim opracowała Jasińska-Wojtkowska tom *Nowela, opowiadanie, gawęda. Interpretacje małych form narracyjnych*. Tu poza współ-

⁸ „Zagadnienia Rodzajów Literackich” 1962, t. 5, z. 1 s. 101-120; w: *Problemy teorii literatury*, red. H. Markiewicz, S. 1, Wrocław 1967, s. 266-289, przedr. w: *Genologia polska. Wybór tekstów*, red. E. Miodońska-Brookes, A. Kulawik, M. Tatara, Warszawa 1983, s. 181-209.

⁹ Druk. Warszawa 1971.

¹⁰ „Roczniki Humanistyczne” 1968, t. 16, z. 1, s. 89-116.

¹¹ T. 1-2, Lublin 1959 [recte 1960]. Rozprawa M. Jasińskiej – t. 2, s. 116-160.

¹² *A l'ombre de leur Dieu. Anthologie du récit polonais contemporain*, red. M. Jasińska, S. Sawicki, Paris 1969; *Nowele i opowiadania „...doczesny jest co chwila, a wieczny zawsze...”*, red. tychże. Wstęp redaktorów w wydaniu polskim s. 5-12.

autorstwem wstępu odnotować należy pióra Jasińskiej analizę Zygmunta Bartkiewicza *Na Bielanych*¹³. W Zakładzie Badań nad Literaturą Religijną wychodziła pod redakcją Sawickiego i Jasińskiej bieżąca bibliografia *Religia a literatura*. Opracowano lata 1975-1984. Współ z Janem Godfrydem i z Sawickim zredagowała Jasińska-Wojtkowska tom *Sacrum w literaturze*. Wstęp był autorstwa Jasińskiej i Sawickiego, jej autorstwa rozprawa *Problemy identyfikacji religijności dzieła literackiego*¹⁴. Pod redakcją Sawickiego Towarzystwo Naukowe KUL wydało zbiorowe dzieło wielotomowe *Religijne tradycje literatury polskiej*. W tomie *Polska liryka religijna* ogłosiła Jasińska-Wojtkowska rozprawę *Sacrum w poezji Leopolda Staffa*¹⁵; we współpracy z Krzysztofem Dybciakiem zredagowała tom *Proza polska w kręgu religijnych inspiracji*¹⁶, współ z Jerzym Świąchem – tom *Religijne aspekty literatury polskiej XX wieku*¹⁷.

Obfitość prac na temat literatury religijnej spowodowała zredagowanie obszernego tomu studiów Jasińskiej-Wojtkowskiej *Horyzonty literackiego sacrum*¹⁸. Tu poza przedrukiem wielu wymienionych już prac opublikowane zostały m.in. następujące: *Literatura – sacrum – religia. Problematyka badawcza*, przedstawione przez autorkę na Zjeździe Polonistów w 1995 roku¹⁹; *Duch Święty w literaturze polskiej*²⁰; *Msza święta w polskiej poezji współczesnej*²¹. Inne prace dotyczyły utworów: Andrzeja Niemojewskiego *Legendy*, Izidora Kajetana Wyśloucha *Mistrza z Nazaretu*, Jana Twardowskiego *Znaków nieufności*, Romana Brandstaettera *Jezusa z Nazarethu*, Jana Pawła II *Tryptyku rzymskiego*. Ten tom jest najbardziej reprezentatywny dla poznania dorobku Jasińskiej-Wojtkowskiej.

Parokrotnie, stosunkowo rzadko, wypowiadała się Jasińska na temat osiągnięć badawczych w zakresie teorii literatury. Poza wspomnianym studium

¹³ Warszawa 1974, ²1979. Wstęp redaktorów s. 5-12, ²s. 5-13, analiza *Na Bielanych*: s. 136-148, s. 181-193.

¹⁴ Lublin 1983. Wstęp s. 5-7; *Problemy identyfikacji...* s. 53-63.

¹⁵ W: *Polska liryka religijna*, red. S. Sawicki, P. Nowaczyński, Lublin 1983, s. 371-422.

¹⁶ Lublin 1993.

¹⁷ Lublin 1997.

¹⁸ Lublin 2003.

¹⁹ Pierwodruk w: *Wiedza o literaturze i edukacja. Księga referatów Zjazdu Polonistów, Warszawa 1995*, red., T. Michałowska, Z. Goliński, Z. Jarosiński, Warszawa 1996, s. 624-637, przedruk. s. 45-62.

²⁰ Pierwodruk w: *Jan Paweł II. Dominum et vivicantem. Tekst i komentarz*, red. ks. A. Szafrański, Lublin 1999, s. 307-329, przedruk s. 133-162.

²¹ Pierwodruk w: *Kultura i religia. U progu III tysiąclecia*, red. W. Świątkiewicz, A. Pethe, Katowice 2001, s. 130-136.

o Skwarczyńskiej odnotować trzeba nekrologowy artykuł poświęcony Wandzie Achremowiczowej (1901-1974)²², artykuł jubileuszowy poświęcony Irenie Sławińskiej²³, a przede wszystkim rozprawę *Dzieje teorii literatury w polonistycznym środowisku KUL*, opublikowaną w zbiorowym tomie, poświęconym rozwojowi badań w poszczególnych dziedzinach polonistyki KUL²⁴, napisaną z ogromną kompetencją i bardzo sprawiedliwie, z pewną pobłażliwością dla nikłych osiągnięć sprzed 1939 roku, bo od 1944 nie było czego się wstydić. Była Jasińska-Wojtkowska dydaktyczką zawsze niezwykle sumiennie przygotowującą się do zajęć. Jej wybijającą się uczennicą uniwersytecką jest prof. dr hab. Mirosława Ołdakowska-Kufłowa; poza KUL ks. dr hab. Zbigniew Trzaskowski z Kielc. Koledzy, przyjaciele i uczniowie uczcili prof. Marię Jasińską-Wojtkowską księgą pamiątkową w ramach „Roczników Humanistycznych” Tu bibliografię prac za lata 1951-1996 zestawił Jan Godfryd²⁵. Krótką autobiografię ogłosiła uczona w zbiorowej księdze wspomnień o KUL²⁶.

Zmarła po długich cierpieniach w domu starców pod Lubartowem 1 września 2009 roku.

Jerzy Starnawski

²² „Roczniki Humanistyczne” 1975, t. 23, z. 1, s. 197-199.

²³ „Tygodnik Powszechny” 1987, R. 41, nr 2, s. 3.

²⁴ „Roczniki Humanistyczne” 1969, t. 17, z. 1, s. 55-72.

²⁵ Tamże, 1997, t. 45, z. 1, s. 5-21.

²⁶ *Całe życie na KUL-u*, w: *Z dyplomem KUL w Polskę: wspomnienia i relacje*, red. Z. Jasińska, M. Staniszevska, Lublin 1994, s. 16-21.